

STATSMINISTERENS FOREDRAG I VOLDA TIRSDAG 12. SEPTEMBER 1978

OPPGAVENE I DEN ØKONOMISKE POLITIKK I 1979

La meg gi noen hovedtrekk i den økonomiske situasjonen og de problemene vi står overfor. Hele den vestlige industriverden er fortsatt inne i en langsiktig kriseliknende tilstand, som vi ikke kan se noen rask vei ut av. Produksjon og inntekter øker riktignok. Men denne økingen er for svak og for ujevn til å redusere arbeidsløsheten i verden. Det store og alvorligste faretegn i denne situasjonen er at massearbeidsløsheten er vendt tilbake til industri-landene.

I Vest-Europa og Nord-Amerika er det nå nærmere

- 2 -

17 millioner ledige, og det er få utsikter til at dette tallet vil kunne gå noe ned det nærmeste året. I Amerika er det en svak bedring, i de toneangivende land i Europa er det en svak forverring.

Prisene har i flere år steget meget sterkt, og ennå er det stor uro i denne delen av det økonomiske livet. Videre er det stor ulikevekt i internasjonale valuta- og betalingsforhold, og dette gjør det også vanskeligere for regjeringene i de enkelte land å føre en pågående og offensiv sysselsettingspolitikk.

Bak det hele har vi de grunnleggende ulikheter mellom fattige og rike land. I den problemfulle situasjon som de vestlige industriland nå befinner seg, har man tydeligvis ikke funnet midler og muligheter til noen mer aktiv holdning til dette

så fundamentale problem.

I Norge har vi hittil greid å demme opp mot massearbeidsløsheten. Som et av de få land i den vestlige verden har det lyktes oss å holde en så høy økonomisk virksomhet i landet at ledigheten ikke er nevneverdig høyere enn den pleier å være. Det er umulig å unngå at et visst antall mennesker er registrert som ledige i et moderne samfunn.

Men den norske motkonjunkturpolitikken har kostet. Alt i alt er det gjennom offentlige bevilgninger, utlån m.v. i de siste årene anvendt flere milliarder kroner til sysselsettingsfremmede tiltak.

Det har også kostet i form av underskudd i vår betalingsbalanse med utlandet. De tapte inntektsmuligheter som våre eksportnæringer har lidd, har vi erstattet ved hjemlige aktivitetsstimulerende tiltak. På denne måten

har det hjemlige forbruket holdt seg oppe, og derfor har importen fortsatt å gå opp. I fjor passerte vi bunnen i de store underskudd. Hele 26 milliarder kroner var betalingsunderskuddet med utlandet.

De tilstrammings tiltak som Regjeringen satte i verk i fjor og i år hadde som sitt første mål å snu denne utviklingen. For å beholde handlefriheten i vårt økonomiske liv, for på den måten å kunne beholde muligheten til å holde en høy sysselsetting i landet, var det nødvendig å bringe disse underskuddene ned på et noe mer håndterbart nivå.

Etter de erfaringer vi hittil kan registrere, ser denne første delen av Regjeringens politikk ut til å ha gitt gode resultater. Det ser ut til at vårt betalingsunderskudd for 1973 blir en god del lavere enn de vel 20 milliarder kroner

som det var regnet med i det reviderte nasjonalbudsjett.

Men denne reduksjon i betalingsunderskuddet er i første rekke oppnådd ved å bremse på den høye importen til Norge. Som et kortsiktig mål er dette ønskelig. Men i det lange løp vil vi bare kunne etablere en akseptabel balanse i våre betalinger med utlandet ved å øke vår produksjon og eksport til utlandet eller den produksjon som finner avsetning i vårt eget land i konkurranse med de utenlandske bedrifter.

Dette er den del av oppgaven hvor vi ennå ikke kan se resultatene.

I noen år fram til og med 1977 økte prisene og kostnadene i Norge mer enn i de landene vi konkurrerer med. Dette betyr at norske produkter i disse årene steg mer i pris enn varene i andre land. Vår eksport har lidd ved dette. Vi har tapt andeler av de utenlandske markedene fordi

varene våre er blitt for dyre.

På vårt eget hjemmemarked har vi også sett tendenser til at utenlandske varer på grunn av de lavere kostnadene i andre land har skjøvet norske produkter ut.

Denne utviklingen bærer i seg en betydelig fare for at vår økonomi kan komme i uorden. Det hjelper lite å ha gode bedrifter, god tilgang til råvarer, en betydelig oljevirkksomhet og en godt kvalifisert arbeidskraft hvis vi ikke får solgt varene våre. Vi må derfor for all del unngå å miste styringen av utviklingen i priser, kostnader og inntekter.

Våre hovedproblemer ligger ikke på den realøkonomiske siden. Når det gjelder vårt produksjonsutstyr, vår arbeidskraft og våre ressurser ligger vi gunstig an. Nei, våre hovedproblemer ligger i å styre våre priser, inntekter og kostnader på en slik måte at vi bevarer kontrollen over vår økonomi. Lykkes vi ikke i dette, vil det ikke være mulig å leve opp til de høye mål om full sysselsetting. Heller ikke vil det være mulig å opprettholde og gjennomføre vår inntektsfordelingspolitikk hvis vi mister kontrollen over de prismessige forhold.

De tilstrammingsiltak som Regjeringen har gjennomført i det siste året har gitt visse resultater også på dette området. For første gang på flere år har vi i Norge en utvikling i vårt pris- og kostnadsnivå som ikke er ugunstigere enn i de europeiske OECD-land under ett. Med en prisstigning

- 8 -

på 8 % i år ligger vi på det europeiske gjennomsnittet. Men vi skal også være klar over at land som Vest-Tyskland har en prisstigning på 3 %, Japan 5 % og De forente stater 7 %.

Den nedskrivningen av den norske krone som fant sted i februar har vært vellykket ved at den har gitt oss en fordel i konkurransen med utlandet. Derfor har vi i 1978 alt i alt vunnet igjen litt av den tapte konkurranseevne fra de tidligere år. Både fordi prisutviklingen ikke var ugunstigere enn i gjennomsnittet av OECD-landene, og fordi kronenedskrivningen var vellykket har vi vunnet en liten fordel.

Men utsiktene for 1979 og 1980 er problemfylte. I de fleste vestlige industriland stiger prisene nå svakere enn før. Etter OECD's konjunkturoversikt fra i sommer ventes den gjennomsnittlige prisstigningen i de europeiske OECD-land

i 1979 å bli 7 1/2 %. Innenfor dette gjennomsnitt er det flere av de land som er viktigst for norsk utenrikshandel som vil få en betydelig lavere prisstigning.

Den utfordring Norge står overfor er ikke bare å bringe prisstigningen ned på det gjennomsnittlige OECD-nivå. Det vil i så fall bare føre til at vi ikke taper ytterligere i konkurranseevne. Det vil ikke gi oss noen gevinst. Det vil ikke gjøre det mulig for oss å ta igjen noe av det vi tapte i årene fram til 1977.

Derfor er det tvingende nødvendig at vi i 1979 får en pris- og kostnadsøking som er merkbart lavere enn hva vi finner i resten av OECD-landene under ett. Dette er den eneste måten hvorved vi kan komme gjennom de nærmeste par år uten å måtte ofre viktige sider av vår sysselsettingspolitikk, vår velferdspolitik og andre viktige deler av vår samlede

politikk. Det er bare ved å kunne få til en slik markert lavere prisstigningstakt at vi vil kunne beholde kontrollen over vår egen sosiale og økonomiske utvikling.

Dette vil kreve noe av oss. Det vil først og fremst kreves at organisasjonene i arbeidslivet, i jordbruk og fiske, og alle andre som er med på å fastlegge priser, inntekter og kostnader, må vise en langt sterkere moderasjon og langt mer måtehold enn tilfellet har vært i de senere år.

Vi står fortsatt overfor det tross alt beskjedne mål å skulle forsvare den høye levestandard som vi nå har nådd fram til.

Men vi må ta et avgjørende skritt i retning av å bryte den onde inflasjonssirkelen. Vi erkjenner alle at det har liten mening å få en øking i sin pengemessige inntekt på la oss si 10 % hvis prisene like etter øker nesten like

- 11 -

mye. Det ville vært langt klokere om vi hadde innrettet oss på en øking i de pengemessige inntekter som ikke var høyere enn det som svarer til den reelle bedring i inntekten som det er dekning for.

Vi har oppnådd noe i denne retning ved hjelp av de kombinerte inntektsoppgjør. Men det har ikke vært nok.

Det er først og fremst i den pengemessige siden av vår inntektspolitikk at vi må få en ny holdning. Alt i alt regner vi med å kunne opprettholde det totale forbruk fra 1970 også til neste år. Og det vil være en fordel for folk å kunne oppnå dette mål med en lavere vekst i priser, kostnader, inntekter, enn vi tidligere har hatt.

Jeg pekte tidligere på at vi har lykket godt i å holde sysselsettingen oppe i Norge, og at dette er det aller viktigste. Regjeringen vil fortsatt kjempe for dette. Men jeg vil ikke legge skjul på at kampen for arbeidsplassene vil bli vanskeligere i året som kommer enn den hittil har vært.

Alt i alt er det vel ikke mer enn rundt regnet 20 % av landets lønnstakere som arbeider i næringer som står i

direkte konkurranse med utlandet, i første rekke våre eksportnæringer. Men det er kostnads- og produksjonsforholdene og konkurranseevnen i disse virksomhetene som er avgjørende for levestandarden til oss alle.

I disse virksomhetene er det ikke plass til store pengemessige tillegg i kostnader og lønninger i tiden som kommer.

Hva så med alle de som arbeider i virksomheter som ikke står i noe konkurranseforhold til utlandet? Det gjelder eksempelvis jordbruket, varehandelen, bank- og forsikringsvesen, offentlig forvaltning osv. Det er to hovedårsaker til at også disse grupper må vise det samme måtehold.

For det første vil store inntektsøkinger for alle disse menneskene - det dreier seg om 80 % av befolkningen - skape

en slik vekst i forbruk og ikke minst i import fra utlandet, at det fort vil ødelegge den bedring i betalingsbalansen som vi har oppnådd. Og hvis vi mister kontrollen over denne siden av vår økonomi, er vi ille ute.

For det annet, det er urealistisk å tenke seg én utvikling i inntektene til dem som arbeider i skjermede virksomheter og en annen utvikling for dem som arbeider i eksportorientert virksomhet. Det er kostnadsutviklingen i de eksportorienterte virksomheter som er nøkkelen. De som arbeider i disse virksomhetene har valget mellom enten en moderat inntektsutvikling preget av måtehold, eller en noe høyere utvikling som uvegerlig fører til at mange av bedriftene ikke makter konkurransen og må legge opp. I et slikt alternativ er ikke valget vanskelig å ta. Fordi vi ikke kan ha to ulike inntektsutviklinger i landet, er det

et minstekrav av solidaritet som stilles til dem som er i de skjermede næringer å vise det måtehold som de konkurranseutsatte næringer er nødt til å vise hvis de i det hele skal kunne holde seg i live.

Målet må være å bedre norske bedrifters muligheter til å konkurrere i utlandet, for på den måten å gi det beste bidrag til å trygge arbeidsplassene og sysselsettingen i Norge.